

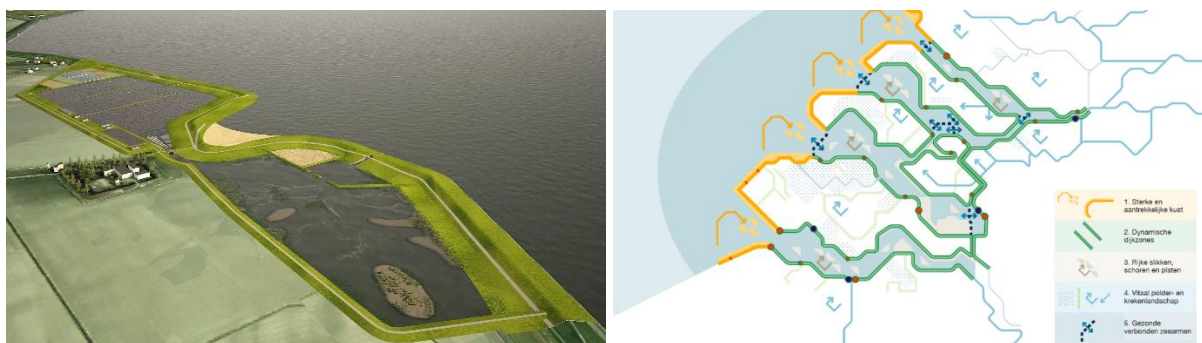
Klimaatbestendige Kustlandschappen

Een oproep tot een nationaal onderzoeksprogramma met pilots

16-1-2021

Het klimaat verandert en daar moet Nederland op anticiperen. De zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Natuur, economie (landbouw, toerisme e.a.) en veiligheid staan daarmee alle drie onder druk. Kunnen we met een nieuw kustbeschermingsplan die drie in samenhang aanpakken door het creëren van klimaatbestendige landschappen waarbij we bijvoorbeeld gebruik maken van dubbele dijken? Op basis van onderzoek en eerste ervaringen uit pilots is het antwoord op die vraag positief. Dubbele dijken en waterkerende landschappen kunnen tegelijk baten genereren voor de leefomgeving, landbouw, natuur en de regionale toeristische economie. Deze aanpak kan al op korte termijn worden ingezet als eerste stap in de klimaatadaptatiestrategie zonder daarbij andere mogelijke, toekomstige adaptatiepaden uit te sluiten.

Er gebeurt al veel. De Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta zet dynamische dijkzones neer als een handelingsperspectief voor de toekomst wat onderzocht moet worden. Het NIOZ heeft recent in beeld gebracht in hoeverre wisselpolders tussen dubbele dijken toegepast kunnen worden¹. In het Waddengebied zijn langs de Eems-Dollard verschillende pilots in uitvoering zoals de Dubbele Dijk, de Kleirijperij en de Brede Groene Dijk. Ook wordt concreet nagedacht over het grootschalige ophogen van laaggelegen landbouwgrond. Bij Holwerd aan Zee wordt een half open verbinding met de Waddenzee nagestreefd, in het Lauwersmeergebied wordt ingezet op versterking van de kustidentiteit en in polder Wassenaar op Texel wordt gewerkt aan nieuwe vormen van aquacultuur. En in 2021 start het project waterkerende landschappen waarmee een eerste stap wordt gezet in het organiseren van kennisuitwisseling tussen alle lopende initiatieven.

Links de Dubbele dijk Eems-Dollard en rechts de ambitiekaart Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta met in groen dynamische dijkzones aangegeven.

¹ Zie xxx

Binnen het Deltaprogramma is het Kennisprogramma Zeespiegelstijging gestart om t/m 2025 onderzoek te doen naar kansrijke nationale klimaat-adaptatiepaden en besluitvorming daarover door het kabinet in 2026 voor te bereiden. Het is belangrijk dat de kansen die nu gezien worden en de ervaringen die met lopende programma's en initiatieven worden opgedaan daarin doorwerken. Zodat die besluitvorming ertoe leidt dat die kansen landelijk in de uitvoeringspraktijk landen. Dat gaat niet vanzelf en daartoe is een intensivering en versnelling van onderzoek en experimenteren nodig. Daarom roepen partijen op tot:

1. Het instellen van een nationaal onderzoeksprogramma Klimaatbestendige Kustlandschappen, waarmee alle lopende initiatieven verbonden en versterkt worden en kennisontwikkeling en -benutting versneld worden. De volgende vraagstukken staan daarin centraal:
 - Meerwaarde waterveiligheid, natuur en regionale economie;
 - Bijdrage aan circulaire economie, verlagen CO2 en milieu emissies;
 - Ontwerp varianten, technisch en natuurlijk (nature based solutions), en beheer;
 - Financiën en business modellen, voor reguliere landbouw en nieuwe vormen van landbouw, aquacultuur, recreatie en maatschappelijke diensten;
 - Governance, aanpak, draagvlak en communicatie.
2. Het starten van twee of meer pilot projecten om te experimenteren en praktijkervaring op te doen. Zo kan de innovatieperiode versneld worden doorlopen. Er zijn ideeën voor een innovatieve pilot rond dubbele dijken met opslibbende wisselpolders in de Zuidwestelijke Delta als invulling van de dynamische dijkenzones zoals in de Gebiedsagenda 2050 als handelingsperspectief neergezet, en waarbij de inrichting ook waterveiligheidsonderzoek mogelijk maakt. Hierbij gaan we leren van de pilot in Groningen. Concrete ideeën zijn er voor een innovatieve, grootschalige pilot rond 'Ophogen laaggelegen landbouwgrond met slib uit de Eems Dollard'.
3. De partijen vragen het Ministerie van IenW en het Deltaprogramma om hier in 2021 samen met de partijen capaciteit en middelen voor in te zetten en gezamenlijk te werken aan de financiering en organisatie van de totale opgave.

Op deze manier wordt de beleids- en kennisontwikkeling versneld en de kans vergroot dat kansrijke klimaatadaptatiestrategieën met meerwaarde voor leefomgeving, landbouw, natuur en regionale economie in 2026 in de besluitvorming meegenomen kunnen worden.

Namens de partijen:

DeltaPlatform

Ecoshape

Fryske Gea

Groninger Landschap

Hogeschool Zeeland

Holwerd aan Zee

Kenniscommunity Oosterschelde

LTO Noord

Natuur- en Milieufederatie Friesland

Natuur- en Milieufederatie Groningen

Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland

Natuurmonumenten

NIOZ

Programma Duurzame Haven Lauwersoog

Programma Rijke Waddenzee

Provincie Groningen

Roem van Yerseke

Stichting Zilte Zone

Vogelbescherming Nederland

Waddenvereniging

Waterschap Hunze en Aa's

Waterschap Noorderzijlvest

Wereld Natuur Fonds

Zeeuwse Milieufederatie

Nadere informatie pilot voorstellen:

Pilot Dubbele Dijken Zuidwestelijke Delta

Pilots zijn nodig om in een praktijksituatie te kunnen onderzoeken en meten of en hoe dubbele dijken werken. De technische veiligheid, waaronder experimenteren aan dijkfalen, vormt onderdeel van de pilot. Ook hydro-morfologische ontwikkelingen, ecologie en nieuwe economische functies zoals zilte teelten, aquacultuur en of/hoe er kansen voor recreatie/toerisme ontstaan zijn onderdeel van de pilot. Daarnaast kan zo'n fysieke plek in het veld bij uitstek benut worden om een sociaal onderzoeksprogramma op te zetten en om burgers en scholen te ontvangen, te informeren en mee in dialoog te gaan over klimaatadaptatie en de mogelijkheden, beelden en gevoelens daarbij.

Locaties moeten nog gezocht worden waarbij aangesloten zou kunnen worden op de planning van het HWBP.

Opzet van de organisatie zou kunnen bestaan uit een samenwerken tussen overheden onder regie van het Deltaprogramma en inhoudelijk qua onderzoek aangestuurd door Delta Kenniscentrum met een programmateam met onderwijs-, kennisinstellingen, natuurorganisaties, vertegenwoordiging vanuit landbouw, visserij, recreatie, waterbouw sector en andere sectoren. Een rol en positie in de governance voor een burgerpanel lijkt ook kansrijk voor betrokkenheid van de burger in brede zin.

De investeringskosten bedragen zo'n 25 à 60 miljoen, daar komen dan nog de onderzoekskosten bovenop. Bekostiging kan mogelijk vanuit het Vlaams-Nederlandse Samenwerkingsplatform voor Deltaoplossingen, naast Deltaprogramma, Delta Kenniscentrum en andere bronnen zoals het HWBP.

Pilot Ophogen Landbouwgrond met Waddenslib

Het Groninger land rond de Eems Dollard daalt hard, gemiddeld met een centimeter per jaar. Dit wordt veroorzaakt door veenoxidatie en gaswinning. Het steeds natter worden van percelen bedreigt de landbouw. En de waterveiligheid voor een veel groter gebied (tot aan de stad Groningen) is een steeds grotere opgave. De bodemdaling leidt ook tot vrijkomende broeikasgassen die bijdragen aan de wereldwijde klimaatverandering. In het Programma Eems-Dollard 2050 is de ambitie uitgesproken om het estuarium meer ruimte te geven. Vanaf 2022 gaan we ten minste één miljoen ton slib (droge stof) per jaar uit het estuarium halen om de troebelheid te reduceren. Een nuttige toepassing van dit slib vergroot de haalbaarheid en betaalbaarheid van deze ingreep. Een van de nuttige toepassingen is het ophogen van landbouwgrond, het biedt de volgende voordelen

- Door het onttrekken van slib uit de Eems-Dollard ontstaat daar een betere ecologische situatie.
- Met de ophoging van deze gronden wordt de landbouwkundige kwaliteit van de gronden verbeterd en verzilting tegengegaan (verbetering van de bodemstructuur en optimale drooglegging en daardoor een hogere opbrengst).
- Met het ophogen van landbouwgronden met een dikke laag slib kan in deze gebieden verdere veenoxidatie (één van de CO₂-emissiebronnen in Nederland) worden geremd of zelfs worden stopgezet.
- De maaiveld daling als gevolg van de veen oxidatie wordt geremd/gestopt waardoor peilaanpassingen (naar beneden) niet meer/minder nodig zijn en een duurzamere waterhuishouding kan worden verkregen (grotere peilvakken en lagere pompkosten).
- In een gebied met een stijgende zeespiegel en een dalend land (door gaswinning en veenoxidatie) kunnen door de ophoging bovendien robuustere systemen vanuit een klimaatadaptatie en wateroverlastoptiek worden gecreëerd

Voor deze ambitie is er al een bestaand IBP project: VLOED (**V**erbetering**L**andbouwgronden door **O**phoging met slib uit de Eems-Dollard). De partners willen een eerste pilot project van 60 hectare uitvoeren en opschalen naar een groter gebied van 200-400 hectare. De kosten van het totale project worden ingeschat op 30-50 miljoen euro.